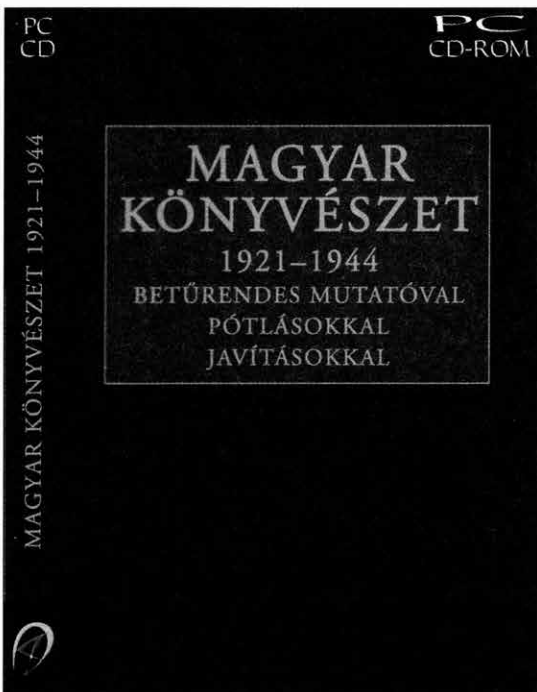

CD-ROM

BEMUTATÓ

Kiegészült a két világháború közötti magyar könyvészet

Magyar könyvészet 1921-1944, betűrendes mutatóval, pótlásokkal, javításokkal (CD-ROM)

A CD paramétereit

Magyar könyvészet 1921-1944 :
 [elektronikus dok.] : betűrendes mutatóval, pótlásokkal, javításokkal / szerk. Komjáthy Miklósné ; Kertész Gyula ; Kégli Ferenc. - Budapest : Arcanum, 2005. - 1 CD-ROM ; 12 cm. - Működési követelmények: 32 bites Windows ; Windows 95, 98, NT, 2000 vagy XP
 ISBN 963 7374 094 : ár nélkül

Aligha vitatható, hogy a közelmúlt hazai bibliográfiai irodalmának egyik kiemelkedő terméke volt az Országos Széchényi Könyvtár *Magyar Könyvészet 1921-1944* című, hét vaskos kötetre terjedő vállalat

kozása. Egyenes és igényes folytatása a retrospektív magyar nemzeti bibliográfia korábbi ciklusainak, de több ponton el is tért azoktól. A leglényegesebb különbség az összeállítás szerkezete: a tételek elsődleges rendezési elve a tárgyi-tematikai, mégpedig a nemzetközileg széles körben használt és preferált Egyetemes Tizedes Osztályozás szakrendjét követve, annak egyszerűsített, ám az itthoni könyvtári gyakorlathoz képest mégis elég mély bontást eredményező változatát alkalmazva. Kevésbé szembeöltő, de szintén nagyon fontos lépés volt annak idején, hogy a bibliográfia tételeit az akkor hatályos címleírási és besorolási szabályok szerint alkották meg. Természetesen ezekben és a most mellőzendő további döntésekben közrejátszottak a nem sokkal azelőtt lezárt és kiadott, az 1945 és 1960 közötti anyagot felölelő könyvészet tapasztalatai és tanulságai is. Amikor 1961 elején a nemzeti könyvtár vezetése úgy határozott, hogy elkezdik a második világháború befejezését megelőző közel két és fél évtized önálló kiadványainak számbavételét, *Komjáthy Miklósné* szerkesztő irányításával már egy összeszokott csapat látott munkához; más szóval: igazi műhelymunka folyhatott. Az anyaggyűjtést 1978-ban zárták le, és nem sokkal később, 1980-ban megjelent *A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke* alcímet viselő bibliográfia első kötete. Nehéz megállni, és nem is tudom megtenni, hogy meg ne jegyezzem: akkoriban mechanikus írógéppel készített cédulákon dolgoztak, és mégis sikerült ilyen gyorsan tető alá hozni a produkció első darabját. Sikerült, mert megvolt a vezetői akarat, a szerkesztői hozzáértés és a közreműködő munkatársak elszántsága; és megvolt a kellő anyagi fedezet is. A kiadás ezután is ütemesen haladt, másfél-két évente láttak napvilágot a további kötetek, az utolsó 1992-ben. Vagyis a sorozat a korabeli technikai feltételekhez és nyomdai kapacitáshoz viszonyítva eléggé rövid idő alatt a használók kezébe került. Mint köztudott, menet közben *Ker-*

tész Gyula vette át a szerkesztést, és ő éppen olyan precíz, jó gazdának bizonyult, akárcsak elődje.

Mindnyájan emlékezhetünk rá, hiszen nem olyan régen történt, hogy a könyvészet ETO szerint felépített köteteit nem a fősztályok sorrendjében tették közzé, utoljára a negyediket nyomtatták ki. Pár év múlva, 1998-ban az OSZK, valamint az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum gondozásában az alpmű kiegészítése is megszületett, amely III/A jelzéssel (ám voltaképpen, sorrendben a nyolcadik kötetként) az alsó- és középfokú tankönyvek címanyagát tartalmazza. Minderről a könyvtári szaksajtó rendszeresen beszámolt, a kiadó és az összeállítók teljesítményét elismerő recenziók méltatták. S ami ennél sokkal fontosabb: az egyes kötetek azonnal a könyvtári tájékoztatás és feldolgozás, sőt számos helyen, elsősorban a helyismereti gyűjteményekben a gyarapítás nélkülözhetetlen segédletévé, továbbá szükségszerűen a könyvtáros-képző intézmények tananyagának kötelezően tanulmányozandó elemévé váltak. A hatalmas információkincset felmutató bibliográfia a két világháború közötti magyarországi szellemi örökség hű tükre, és bár a begéret mutató sokáig késett és igencsak hiányzott, a korszakra irányuló tudományos, főleg történeti kutatásoknak kezdettől fogva alapvető, megkerülhetetlen eszköze. A szakrendi tagolás és a szakcsoportok közötti átfedést aprólékosan jelölő utalók ugyanis jelentékeny mértékben elősegítik a tematikai tájékozódást.

Az egyes kötetek mindennapi használata során hamar kiderült: a rendkívül megfontoltan körülhatárolt gyűjtőkörbe sorolt kiadványok egy része kimaradt, illetve a tételek csekély hányada ilyen vagy olyan okból pontatlan. Tudatában voltak ennek a szerkesztők is, ezért a pótlás és a javítás szükségessége korán felvetődött. Voltaképpen alighogy befejeződött az anyaggyűjtés, máris hozzáláttak a kontrollhoz, a kiegészítéshez. Számosan cselekvő részei voltunk annak az akciónak is, amely az OSZK felhívására 1992-ben és 1993-ban zajlott: arra kér-

ték a könyvtárakat, könyvtárosokat – és rajtuk keresztül a használókat –, hogy a hiányokat, hibákat jelezzék. A mutatócédulák készítése még előbbre datálható: az adott kötet kinyomtatása után rögtön hozzáfogtak ezek megírásához. Ily módon az utóbbi bő évtized a szerkesztés munkálataival telt el. Könyvtárosok és kutatók közös öröme a nemzeti könyvtár munkatársai, előbb Kertész Gyula, majd méltó utódja, *Kéglí Ferenc* vezetésével megbirkóztak ezzel a kemény feladattal is. Hogy milyen volumenű munkáról volt szó, azt néhány szám egyértelműen sejteti: mintegy ötezer oldalon – egyenként átlag 30–35 tételt becsülve – körülbelül 150–170 ezer címléírást kellett átnézni, indexelni; az így keletkezett mutatócédulák mennyisége pedig felülmúlja a 185 ezret. S akkor még nem szóltunk a válaszra váró tartalmi-módszertani kérdések sokaságáról.

Noha az eredeti szándék az volt, hogy a mutató kötetet (a pótlásokkal és javításokkal együtt) a sorozat többi darabjához hasonlóan nyomtatásban adják közre, erről egyfelől a nagyra nőtt terjedelem, másfelől a pénzforrások szűkössége miatt le kellett mondani. Adódott viszont egy másik, talán szerencsésebb és összehasonlíthatatlanul olcsóbb megoldás: az összegyűlt és egybeszerkesztett, újabb eligazító információkkal kibővített anyagot elektronikus adathordozón, CD-ROM formában tették hozzáférhetővé. A technikai tennivalók elvégzését a termékeny Arcanum Adatbázis Kft. vállalta, amely a könyvtárosok körében elsősorban a korábban rögzített Petrik-féle ciklusok és Szinnyei életrajzi lexikonának lemezváltozata révén ismert. Mint ahogy ismert a cég által ezúttal is alkalmazott, jól bevált és kedvelt Folio Views for Windows 4.20 keresőprogram. (Súgója most is részletes felvilágosítást ad a használat szerzteágazó lehetőségeiről, a kezelés finomságairól.) Bár e program elemzésére, értékelésére e helyen nem térhetünk ki, feltétlenül megérdemelné, hogy egyszer könyvtári szempontból ala-

posabb analízisnek vessen alá valamelyik könyvtár-informatikai szakember.

Mintaserű bevezetők és tájékoztatók készültek a CD-ROM-hoz, sajnálatos módon névtelenül. Feltételezhető, hogy *Kéglí Ferenc* a szerzőjük, aki ezeknek a szövegeknek a tömörített kivonatát a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* ez évi hatodik számában publikálta (CD-ROM-on a Magyar Könyvészet 1921–1944 – javításokkal, pótlásokkal, betűrendes mutatóval), így azok számára is elérhető, akik nem szeretnek számítógépes képernyőn folyamatos szöveget olvasni. Megosztja módszertani dilemmáit, gondjait a használóval, és igyekszik világossá tenni, hogy mit és miért csináltak úgy, ahogy csináltak; egyértelműen behatárolja, mit lehet megtalálni a mutatóban, illetve a pótlásokban, és mit nem. Ez által számottevő mértékben megkönnyíti a kereső dolgot, ugyanakkor elejét veszi a felesleges bosszankodásnak vagy az indokolatlan elmarasztalásnak. Kilátástalan próbálkozás lenne tételről tételre ellenőrizni, hogy a lemezen vannak-e tartalmi hibák. Ilyen méretű összeállításnál egészen bizonyosan vannak, ezek aránya azonban elenyésző lehet. Vagyis a CD-ROM igazi kiegészítése a bibliográfia alapköteteinek, megjósolható, hogy a könyvtárosok, a kutatók, az egyetemi és főiskolai hallgatók és mások lépten-nyomon segítségül hívják majd a visszakeresésnél.

Mit talál az érdeklődő ezen a lemezen? Talán nem járunk messze az igazságtól, ha azt állítjuk, hogy a legfontosabb adatok a *Pótlások* cím alatt rejtőznek. Összesen 2967 sorszámmal ellátott bibliográfiai tétel (számos analitikus leírással) és néhány közbeiktatott utaló került ide, az eredetihez hasonló, ETO szerinti tárgyi tagolásban, de a szakcsoportok közötti keresztutalók nélkül. Elsősorban új művek (könyvek, füzetek, kalendáriumok stb.), illetve sorozati jelzések, ám szép számmal kiadásváltozások is. Pozitívan reagáltak a szerkesztők arra a közönséggigényre, amely azt sürgette, hogy az eredeti gyűjtés anyagából csak erős válogatással felvett kiad-

ványtípusokat tegyék minél teljesebbé; így például rengeteg ponyvatermék címe olvasható a kiegészítésben. A *Javítások* mindössze 3393 tételt érintenek, és ez az egészhez viszonyítva elhanyagolható mennyiség, legfeljebb két-két és fél százalék. Ráadásul az esetek többségében nem érdemi hibákról van szó (főként névkiigazítások, helytelen névelőhasználat, sorrendi problémák stb.). Ez a tény egyaránt dicséri az alapkötetek munkatársainak szakértelmét és a javításokat végzők erőfeszítéseit.

Ha a lemezt úgy kezdjük el olvasni, mint egy könyvet, mindjárt a főcím alatt/után a *Betűrendes mutató* következik. Ez alkotja a CD-ROM fő részét, döntő hányadát. Különösen, ha hozzászámítjuk a hét alapkötet szkennelt oldalait (a III/A kimaradt, mivel ez már közölt alfabetikus indexet), amelyek lehetővé teszik a mutató közvetlen használatát. Vagyis: a keresés során kiválasztunk egy (vagy több) mutatótételt, és abban rábukkanunk egy hivatkozásra (római számmal a kötetet, arabbal az oldalt, a vagy b betűvel a hasábot jelzi), ha erre rákattintunk, a képernyőn megelevenedik az adott oldal. Itt már kevés fáradsággal megtalálhatjuk a keresett nevet vagy címet. (Az oldalak nagyíthatók, igazíthatók, nyomtathatók, elmozdulhatunk, „lapozhatunk” előre és hátra, sőt a szóban forgó kötet első, illetve utolsó lapjára ugorhatunk.) Ily módon feleslegessé válik a nyomtatott példányok kézbe vétele, hiszen ezzel a szerfelett praktikus – és ma már természetesnek tűnő – megoldással a számítógép rögtön hozzáférhetővé teszi a számunkra szükséges információkat. Egyébként az index a Pótlások sorszámozott tételeire is utal, és tájékoztat a javítások lényegi elemeiről; ezért a kiadó a CD-ROM-ot a könyvészet nyolcadik köteteként emlegeti, így szerepel a mutató címében is. Kégli Ferenc gondos számításai szerint (ezeket a már említett cikkében táblázatos formában közölte) a „kötet” 185 085 mutatótételt tartalmaz, amelyek akár a nevek szótöredékének vagy a címek egyik vagy másik szavának beírásával előhívhatók. Magától értetődik, hogy a tételek zö-

me, több mint háromnegyede szerzői és közreműködői név (személyek, közreadó testületek); beleértve a gyűjteményes kötetek és a szépirodalmi antológiák analitikus feltárásakor feltüntetett szerzőket. A nevekhez szorosan kapcsolódik a mű címe (kivéve az antológiák részdokumentumait, mert azok az eredetiben sem szerepelnek), tehát – mint szó esett róla – a kiadvány adatai akkor is láthatók lesznek, ha csak a címről rendelkezünk információval. A szerző nélkül megjelent kötetek, füzetek címrendszős leírásai önálló mutatótégeket (közel huszonháromezeret) képeznek, továbbá a művek tárgyaként előforduló személy-, testületi és földrajzi-közigazgatási nevekről szintén született mintegy nyolc és félezer tárgyi tétel. S még az utalók egy részére (csaknem tizenháromezer esetben) is kereshetünk az adatbázisban.

Bárki tanúsíthatja, aki szerkesztett már bibliográfiai mutatót, hogy a szikár felsorolás és a pár karakterrel rögzíthető tények milyen komoly szellemi és olykor fizikai teljesítményt takarnak. Egy-egy index összeállítása, megalkotása csak a kivülről laikus szemében látszik egyszerű feladatnak, a szakmabeliek tudják, hogy nagyon gyakran nehéz elvi-metodikai kihívásokra kell felelni. Miután részben ismétlődő vagy hasonló problémák adódnak, a sűrű használat okán bizonyosra vehető, hogy a *Magyar könyvészet 1921–1944* betűrendes mutatójának módszertani hozadéka kedvezően hat majd a hazai bibliográfiai gyakorlatra, az adatbázisok építésére. Ezért is elismeréssel adózhatunk a három szerkesztőnek, *Komjáthy Miklósnénak*, *Kertész Gyulának* és *Kégli Ferencnek*, valamint a lemez dobozán feltüntetett közreműködőknek: *Bencze Zsuzsának*, *Froemelné Jáky Évának*, *Kissné Reimann Évának*, *Takács Katalinnak* és *Vágó Magdolnának*.

Az OSZK munkatársai valószínűleg sok-sok belső vita árán, a lehetséges változatok hosszas mérlegelése során jutottak el a mostani végkifejletig. Megoldásaik immár maradandóan rögzültek, a kritikai visszhang azokon nem változtathat. Viszont soka-

kat, sokunkat arra készíthetnek, hogy elgondolkodjunk, saját munkánkban mennyire alkalmazhatók, netán finomíthatók. E helyen csupán a személynevek egységesítésének bonyolult kérdésére térnék ki (persze a testületi nevek egységesítése legalább ilyen komplikált, és a földrajzi nevekkal szintén sok a gond). A könyvtári-bibliográfiai gyakorlatban közismert szabály, hogy egy szerző művei, illetve a rá vonatkozó publikációk tételei a mutatóban egy helyen szerepeljenek. Az egységesítés azonban a két világháború közötti időszak könyvészetében a névváltoztatási hullám(ok) miatt odaadó, feszült figyelmet követelt. (Talán nem hangzik sértően: nem is biztos, hogy mindig eredményre vezetett.) A különféle névalakok felderítését követően az időrendben utolsóként megjelent formációt fogadták el egységesített névnek, amelynek első előfordulásakor zárójelben felsorolják a többi verziót. A betűrendes mutatóban helyet kaptak az eltérő változatok is, azokra szintén lehet keresni. Könnyen átlátható, megnyugtató rendszer ez, hallatlanul sokat segíthet a korszak további bibliográfusainak, az életművek kutatóinak, a helyismereti gyűj-

temények dolgozóinak. Akárcsak az a parallel szándék, hogy az azonos nevű szerzőket igyekeztek megkülönböztetni. Rengeteg utánajárással, számos kolléga mozgósításával próbálták megállapítani a születési és halálozási éveket, netán az egyéb személyes mozzanatokat, és örömmel nyugtáztuk, hogy az esetek jelentékeny részében ez sikerült. Az ismertetés címének első szava valamiféle befejezettségre utal. Kétségtelen: a nemzeti könyvtár kimagasló értékkel bíró produktuma lezárult, a *Magyar könyvészet 1921–1944* információ-anyaga az Arcanum Kft. kiváló elektronikus adathordozóján közkinccsé, kényelmesen használhatóvá vált. Mégsem hihető, hogy a bibliográfiai feltárás már teljesen tekinthető. A közgyűjteményekben (ithon és a határon túl) és a magángyűjtőknél lappanghatnak még olyan kiadványok, amelyeket eddig nem fedeztek fel. A helyi nyomdák történetének előtérbe került kutatása, valamint a helyi lapok digitalizálása révén a rejtett adatok felszínre hozatala ugyancsak újabb adalékokkal egészítheti ki könyvészeti ismereteinket. S remélhetőleg a személynevek azonosításában is előbbre léphetünk.

Bényei Miklós

Megszépült az OSZK északi homlokzata. Befejeződött az Országos Széchényi Könyvtár homlokzatfelújítási programjának első szakasza, elmúlt az állagromlás miatt támadt életveszély. A két hónapig tartó munkálatok nyomán a Budavári Palota „F” épületének északi homlokzata immár mind biztonsági, mind esztétikai szempontból kifogástalan állapotba került. A felújítást a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 60 millió forinttal támogatta. A teljes rekonstrukcióhoz mintegy 425 millió forint szükséges. (MTI) - F: júl. 23., <http://www.nol.hu/cikk/371050/>
(KIT hírlevél, 2005. aug. 3.)

NAPILAPOK

HETILAPOK

HAVILAPOK

**IDŐSZAKI
KIADVÁNYOK**

TERJESZTŐK

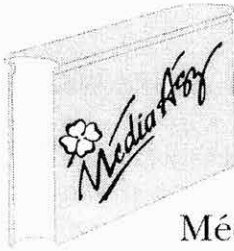
**TELEKOM-
MUNIKÁCIÓ**

**KÖZTERÜLETI
REKLÁMOK**

**ELADÁSHELYI
REKLÁMOK**

**KIÁLLÍTÁSOK ÉS
VÁSÁROK**

**ÜGYNÖKSÉGEK,
NYOMDÁK,
KIVITELEZŐK**

HIRDETÉSI ENCIKLOPÉDIA

Média Hirdetési Árak és Szolgáltatások
27. kiadás 2005. október

HAZÁNK EGYETLEN MÉDIA-ADATTÁRA
félévente bővítve és aktualizálva

KÖNNYEN KEZELHETŐEN

900 oldalon több mint 4000 média-adatai
10 tartalomjegyzék és 4 regiszter segítségével

ÁTFOGÓAN

médiaadatok + média-adatbanki jelentések
kivitelezők minden szakterületről
szövetségek és újságírók részletes adatai

BARÁTSÁGOS ÁRON

könyv 1 Ft-os médiánkénti áron
CD 0,5 Ft-os médiánkénti áron
ingyenes faxbanki és felvilágosítási lehetőségek

Megrendelhető

S&S Karakter Kft.® • 1055 Bp. Honvéd u. 40.

Telefon: 302-7288, 301-0239 Fax: 475-0803

E-mail: iroda@mediaasz.hu